

Oamk Journal

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisu

Tämä on alkuperäisen julkaisun rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutuksestaan ja painoasultaan.

This is an electronic reprint of the original publication. This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä/Please cite the original version:

Kilja, P., & Mäntykangas, U. (2024). Ammatillisten opettajien kaksoisammattillisuus jatkuvan oppimisen lähtökohtana. *Oamk Journal*, (27). Oulun ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202402278973>

METATIEDOT

Tyyppi: Artikkel

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisunumero: 27/2024

Julkaisuvuosi: 2024

Tekijätiedot: Kilja Päivi, Mäntykangas Ulla

Oikeudet: [CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Kieli: suomi

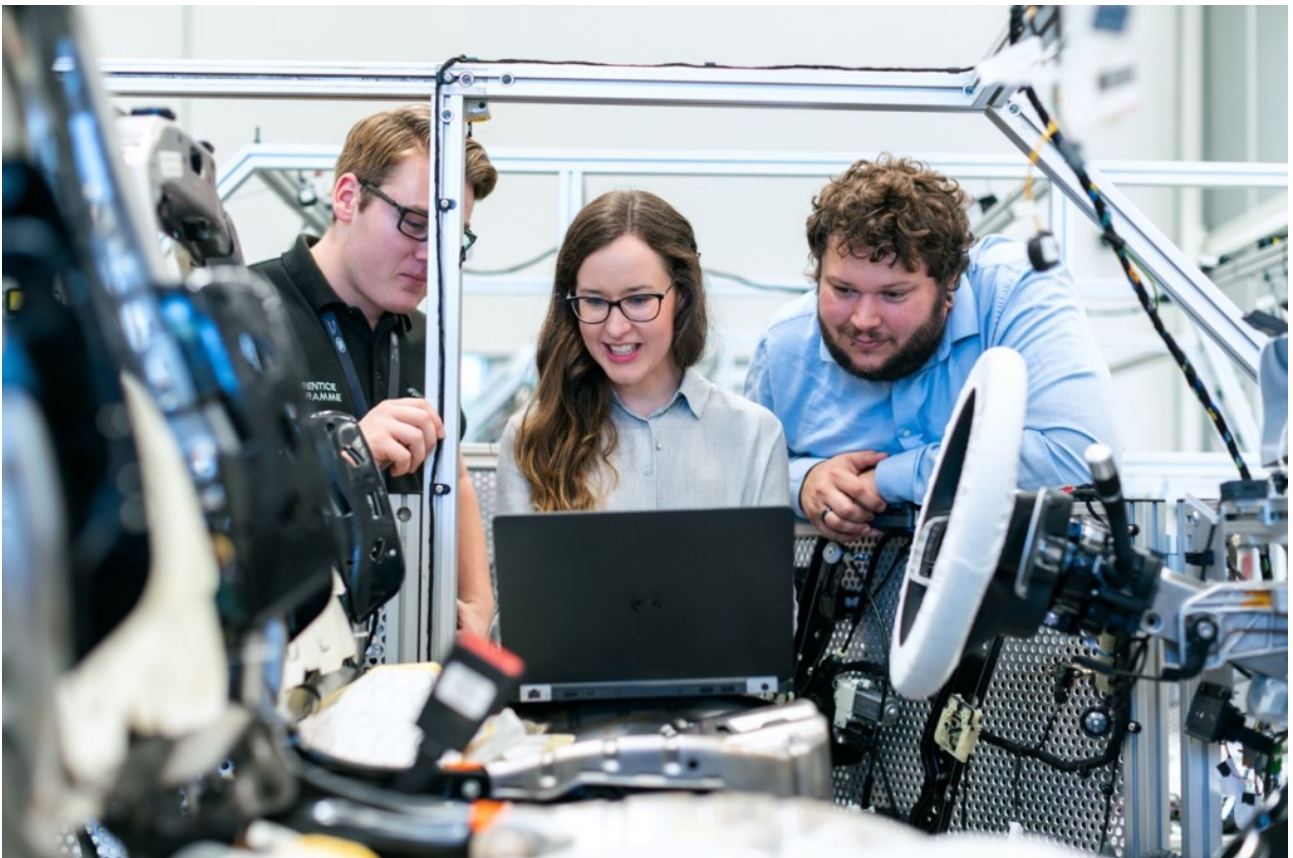
Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202402278973>

Tiivistelmä: Ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajien työtä kuvaa kaksoisammattillisuus. Opettajien vahva ammatillinen identiteetti koostuu oman substanssialan osaamisen ja pedagogisen osaamisen vuoropuhelusta. Yhteiskunnan ja työelämän muutokset sekä ammatillisen koulutuksen reformi ovat vaikuttaneet opettajien työnkuvaan. Ammatillisten opettajien jatkuvan oppimisen ja tukemisen merkitys kasvaa koko ajan. Opetustoimen henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus kehittää niin substanssi-, pedagogista ja TKI-osaamistaan koko työuran ajan oman työtehtävänsä sisällön ja uusien osaamisvaatimusten mukaisesti. Artikkelissa tarkastellaan ammatilliseen opettajuuteen liittyviä muutosilmiöitä tieteellisten tutkimusten, selvitysten ja ennakoitiedon perusteilla.

Ammatillisten opettajien kaksoisammattillisuus jatkuvan oppimisen lähtökohtana

1.3.2024 - Kilja Päivi, Mäntykangas Ulla

Ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajien työtä kuvaa kaksoisammattillisuus. Opettajien vahva ammatillinen identiteetti koostuu oman substanssialan osaamisen ja pedagogisen osaamisen vuoropuhelusta. Yhteiskunnan ja työelämän muutokset sekä ammatillisen koulutuksen reformi ovat vaikuttaneet opettajien työnkuvaan ja lisänneet tarvetta jatkuvalle oppimiselle.

Opettajan työnkuva on monipuolistunut ja se pitää sisällään myös muuta kuin opettamista (kuva: [ThisIsEngineering/pexels.com](https://www.thisisengineering.com)).

Ammatillisen opettajan rooli on monitahoinen, vaativa ja jatkuvassa muutoksessa. Tulevaisuuden koulumaailmaa kuvaavan raportin [1] mukaan koulutukseen vaikuttavia muutosilmiöitä ovat digitalisaatio, työnmurros, kaupungistuminen ja ilmastonmuutos. Näiden lisäksi ammatillisten opettajien työnkuvaan ovat vaikuttaneet myös työelämän

muutokset ja ammatillisen koulutuksen reformi. Identiteetin muotoutuminen, pedagoginen osaaminen, työelämäyhteistyö ja jatkuva osaamisen kehittäminen ovat tänä päivänä keskeisiä opettajan menestykseen vaikuttavia elementtejä työskentelee hän sitten ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussa.

Tässä artikkelissa käytetään ammatillinen opettaja -käsitettä kuvaamaan ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun opetushenkilöstöä.

Ammatillisen opettajuuden kaksoisammattillisuus

Ammatillisten ja ammattikorkeakoulun opettajien työtä voi kuvata kaksoisammattilaisen rooliksi, jossa vaikuttavat yksilön ammattialan ja opettajan roolit. Ammatinopettajien ammatti-identiteetti muotoutuu aktiivisessa prosessissa, jossa vaikuttavat ammatillinen tausta ja substanssiammatissa hankittu osaaminen sekä opettajan työn käytännöt ja oppilaitoksen toimintakulttuuri [2]. Opettajien identiteetti on jatkuvaa tasapainoilua ja identiteettien muodostumista. Siihen vaikuttavat niin yhteiskunnan jatkuva muutos [3] kuin ammatillisen koulutuksen työkuultuuri ja siinä tapahtuvat muutokset [4] [5]. Nämä edellyttävät yksittäiseltä opettajalta kykyä havainnoida muutoksia ja olla valmis muutokseen selviytyäkseen työssään.

Edellä kuvatut odotukset peilautuvat myös ammatillisiin opettajakorkeakouluihin, joiden tarjoamien opettajankoulutusten kautta ammatillisiksi opettajiksi opiskelevat saavat opettajan pätevyytensä. Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmassa [6] opettajan ydinosaamisalueet ovat ammatti- ja korkeakoulupedagogiikka, tutkimus- ja kehittämispedagogiikka, vastuullisuuspedagogiikka sekä jatkuva oppiminen ja kehittyminen opettajana. Opettajaksi kasvua tuetaan kasvatustieteellisillä opinnoilla ja opetusharjoittelulla. Ammatinopettajien työn perusteina voidaan pitää ohjauksellisuutta, pedagogista osaamista, työelämälähtöisyyttä sekä kehittävää ja tutkivaa työtettä, kun he ohjaavat ja opettavat eri ikäisiä opiskelijoita työelämään.

Seuraavana kuvataan tarkemmin ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun opettajien työn sisältöjä ja muutoksia.

Ammatillisen koulutuksen uudistus toi isoja muutoksia ammatillisten opettajien työhön

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö määrittää ja ohjaa ammatillisen koulutuksen opetus- ja muun henkilöstön työn tavoitteita ja sisältöjä. Ammatillista koulutusta tulee järjestää niin, että se muun muassa mahdollistaa ammatillisen osaamisen hankkimisen ja ammatillisen kasvun, kehittää työ- ja elinkeinoelämää, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen sekä tukee elinikäistä oppimista. Lisäksi opetus- ja ohjaustoiminnan tulee tukea opiskelijoiden kehitystä yhteiskunnan jäseniksi. [7]

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä ammatillisten opettajien opetustyö on muuttunut pedagogiselta perustaltaan: opettajat ohjaavat ryhmien opettamisen ohessa yhä useammin yksittäisiä opiskelijoita opintoihin liittyvissä haasteissa ja tekevät opiskelijahallinnollisia tehtäviä kuten oppi- ja koulutussopimuksia. Yksittäisen opiskelijan koulutussisältöjen suunnittelun ohjauksesta ja uraohjauksesta onkin tullut opettajien työn keskeinen sisältö. Henkilökohtaistettujen opintojen laadukas toteutuminen onnistuu, kun opettajalla on hyvät vuorovaikutustaidot, valmentava työote ja kyky tunnistaa yksittäisen opiskelijan opiskelu- ja oppimisvalmiudet. [8]

Opetusteknologian kehitys luo uusia mahdollisuuksia oppimiseen ja vuorovaikutukseen (kuva: Tima Miroshnichenko/pexels.com).

Samansuuntaisia tuloksia löytyy Maunun [9] tutkimuksesta, jossa hän kuvaa opettajien ammatti-identiteetin muutosta. Tämä "uusi" opiskelijalähtöinen, ohjaava, valmentava tai luotsaava opettajuus sijoittuu perinteisen opettajuuden ja kasvattajan välimaastoon. Opettajien on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomioita yksittäisten opiskelijoiden oppimisen edellytyksiin sekä omattava sellaiset vuorovaikutustaidot, joilla tuetaan myös opiskelijan elämänhallinnan ja hyvinvoinnin haasteita.

Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpano on muuttanut myös työelämässä oppimista. Samalla kun se on lisääntynyt, oppilaitokset ovat tiivistäneet vuoropuheluaan työelämän kanssa ja luoneet uudenlaisia yhteistyön muotoja. Sen kehittäminen ja ylläpitäminen on koettu niin merkittäväksi, että opettajaresursseja on siirretty opetustehtävistä työelämäyhteistyön ylläpitämiseen. Tämä on suora panostus niin tutkintoihin liittyvien näyttöjen laadun varmistamiseen kuin työelämäläheisten oppimisympäristöjen kehittämiseen. [8]

Ammatillisilla opettajilla on nyt tärkeä tehtävä toimia linkkinä opiskelijoiden ja työelämän välillä. Heidän roolinsa on olla työpaikkojen ja oppilaitoksen yhteistyön rakentajana ja ylläpitäjänä sekä tutkinnon vaatimusten, arvioinnin ja ohjauksen asiantuntijoina [10]. Nämä

oppilaitoksen ja työpaikkojen rajanylitykset ovat Lehtosen ym. [11] tutkimuksen mukaan myös arvokkaita ammatinopettajien ammatilliselle kehitykselle ja työelämälähtöisen opetuksen kehittämiseksi.

Oppilaitosten uudenlaiset pedagogiset mallit ja toimintakulttuurin muutos ovat siirtäneet suunnitteluvastuuta opettajille ja opettajatiimeille. Suunnittelutehtävät liittyvät koulutuksen järjestäjien koulutusten toteutussuunnitelmien ja osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien laadintatyöhön, joista vastaavat nyt ammatilliset opettajat. Myös pedagogiikan kehittämisessä opettajilta vaaditaan nyt aiempaa enemmän oppimisympäristöjen kehittämisosaamista. [8]

Ammattikorkeakoulun opettajien työtä raamittavat ammattikorkeakoulujen perustehtävät

Ammattikorkeakoulujen opettajien työtä raamittavat ammattikorkeakoulun keskeiset tehtävät eli työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvan korkeakouluopetuksen järjestäminen. Lisäksi ammattikorkeakoulut harjoittavat työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. [12] [13]

Tehtävä on vaikuttanut opettajuuteen ja haastanut ammattikorkeakoulujen opettajia etsimään uusia pedagogisia lähestymistapoja sekä kehittämään yhteisöllisiä, työelämäläheisiä ja teknologiaa hyödyntäviä oppimisympäristöjä [14] [15]. Tämän opettajuutta korostavan identiteetin lisäksi opettajilla on tunnistettu olevan myös substanssi- ja TKI-identiteetit. Näistä jälkimmäinen kuvastaa opetustyön rinnalle nousseita tehtäviä alueen elinvoimaisuuden ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan parantamiseksi. [16] Pakkalan ym. [17] mukaan nyt voidaan puhua työelämä- ja integratiivisesta pedagogiikasta, jossa oppimisyhteisön muodostavat sekä opiskelijat, opettajat että työelämän toimijat.

Ammattikorkeakoulun opettajien työ koostuu pääasiallisesti opetus- ja ohjaustyöstä. Opettaminen ja ohjaaminen, arviointi, opetuksen suunnittelu ja kehittäminen sekä harjoittelun ohjaus edellyttävät vahvaa pedagogista osaamista. Muutoksia opettajien työn sisältöön ovat tuoneet uudet virtuaaliset oppimisympäristöt, opiskelijoiden itsenäisen työskentelyn ja oppimisen ohjauksen kasvu sekä uudet arviointi- ja palautekäytännöt.

Ammattikorkeakouluopinnoille on nykyään ominaista opiskelija- ja työelämälähtöisyys, ja työotteena on tutkiva ja kehittävä työtapo. Opettajat eivät vain opeta luokkahuoneissa, vaan oppimista mahdollistetaan monenlaisissa toimintaympäristöissä. Opettajien työrooli vaihtelee ohjaajasta tutkijaan, kehittäjään ja rinnalla kulkijaan. Opettajilta vaaditaan monipuolisia vuorovaikutustaitoja ja kykyä moninaisten opiskelijoiden kohtaamiseen. [18]

Ammattikorkeakoulujen opettajat tekevät yhteistyötä työelämän kanssa työelämähankkeissa, kehittämällä työelämäläheisiä oppimisympäristöjä ja uusia oppimisprosesseja [19]. Työelämään kohdistuvasta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta onkin tullut opettajien uusi tehtäväalue. Opettajilta odotetaan aluekehittäjä- ja yrittäjäosaamista, jota tarvitaan erilaisten hankkeiden ja projektien hakuprosessin ja eri rahoituskanavien hallinnassa sekä työelämän ja/tai opiskelijoiden kanssa toteutettavissa valtakunnallisten ja kansainvälisten hankkeiden johtamisessa. Opettajien työn sisältöä ovat myös erilaiset suunnittelu- ja kehittämistehtävät, joihin kuuluvat muun muassa opetussuunnitelmien kehittäminen sekä tiimeissä tapahtuva suunnittelu- ja kehittämistyö. [16]

Ammattikorkeakoulujen toiminnan laajentuminen kohti kehittämis-, innovaatio- ja tutkimustoimintaa sekä kansainvälistä koulutusvientiä tuo opetushenkilöstön osaamiselle uusia vaatimuksia. Oppimisen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kytkeminen toisiinsa on olennainen osa korkeakoulujen pedagogista toimintaa ja siten opettajien työn sisältöjä. [16] Ammattikorkeakoulun opettajien työn keskeisenä vaatimuksena onkin tieteellisyyden ja ammatillisuuden yhteensovittaminen [20]. Opettajien työ sisältää myös eri rahoituksilla ja apurahoilla tehtävää tieteellistä, taiteellista ja soveltavaa tutkimusta [16].

Ammatillisten opettajien muuttuvat osaamisvaatimukset lisäävät jatkuvan oppimisen tarvetta tulevaisuudessa

Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opettajien työn vaatimuksissa ja sisällöissä on paljon yhtäläisyyksiä. Niitä löytyy erityisesti opetus- ja ohjaustyöstä, joka on opetuksen suunnittelua ja kehittämistä, opettamista eri tavoin sekä opiskelijoiden ohjaamista ja arviointia. Nämä edellyttävät opettajilta pedagogista osaamista.

Ammatillisten opettajien yhteisenä osaamisvaatimuksena voi nimetä myös työelämä- ja

verkosto-osaamisen. Molempien työhön sisältyy myös hallinnollisia- ja suunnittelutehtäviä, vaikka sisällöllisesti näistä löytyykin isoja eroja. Toisin kuin ammatillisen koulutuksen opettajilla, ammattikorkeakoulujen opettajien työ sisältää usein projekti- ja hanketehtäviä sekä tutkimustyötä.

Samoin kuin aiemmissa selvityksissä ja arvioinneissa (ks. esim [21] [22]) on todettu, ammatillisten opettajien jatkuvan oppimisen ja tukemisen merkitys kasvaa koko ajan. Opetustoimen henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus kehittää niin substanssi-, pedagogista ja TKI-osaamistaan koko työuran ajan oman työtehtävänsä sisällön ja uusien osaamisvaatimusten mukaisesti. Erityisen tärkeää on hyödyntää ennakoitietoa, jotta tulevaisuuden osaamis- ja koulutustarpeisiin pyritään vastaamaan. Opetustoimen henkilöstökoulutuksen ja henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämistä ensisijaisen vastuun kantavat yksilö itse ja työntekijä.

Päivi Kilja

yliopettaja

Ammatillinen opettajankoulutus

Oulun ammattikorkeakoulu

Ulla Mäntykangas

lehtori

Ammatillinen opettajankoulutus

Oulun ammattikorkeakoulu

Lähteet

[1] Nyyssölä, K. (2022). *Koulutus tulevaisuudessa. Ennakointinäkökulmia koulunkäyntiin, kehittämiseen ja osaamiseen*. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Koulutus_tulevaisuudessa.pdf

[2] Fejes, A., & Köpsen, S. (2012). Vocational teachers' identity formation through boundary crossing. *Journal of Education and Work*, 27(3), 265–283.

<http://dx.doi.org/10.1080/13639080.2012.742181>

[3] Parkkonen, V., & Nuutinen, U. (6.3.2020). Opettajan ammatillinen osaaminen ja osaamisen kehittäminen alati muuttuvassa toimintaympäristössä. *HAMK Unlimited*

Scientific. <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/opettajan-ammattillisen-osaamisen-kehittaminen>

[4] Köpsén, S. (2014). How vocational teachers describe their vocational teacher identity. *Journal of Vocational Education and Training*, 66(2), 194–211.

<https://doi.org/10.1080/13636820.2014.894554>

[5] Vähäsantanen, K., & Hämäläinen, R. (2019). Professional identity in relation to vocational teachers' work : an identity-centred approach to professional development. *Learning : Research and Practice*, 5(1), 48–66.

<https://doi.org/10.1080/23735082.2018.1487573>

[6] Oulun ammattikorkeakoulu. (2023). *Ammattillisen opettajakoulutuksen opetussuunnitelma 2023–2024*. Haettu 29.1.2024 osoitteesta <https://vanha.oamk.fi/opinto-opas/amok/ammattillinen-opettajankoulutus>

[7] Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

[8] Valtioneuvosto. (2021). *Ammattillisen koulutuksen reformi. Tarkastuskertomus*.

<https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/03/VTV-Tarkastus-2-2021-Ammattillisen-koulutuksen-reformi.pdf>

[9] Maunu, A. (2018). Opettaja, kasvattaja ja jotain muuta. Ammatillisten opettajien ammatti-identiteetti arjen käytäntöjen näkökulmasta. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(4), 70–87. <https://journal.fi/akakk/article/view/84613>

[10] Opetushallitus. (2019). *Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019. Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoille*.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opettajat_ja_rehtorit_suomessa_2019_opettajien_osallistuminen_jatko_ja_taydennyskoulutukseen_asiantuntijavaihtoon_seka_tyoelamajaksoille.pdf

[11] Lehtonen, E., Rintala, H., Pylväs, L., & Nokelainen, P. (2018). Ammatillisten opettajien näkemyksiä opettajan työssä tarvittavasta kompetenssista ja työelämäyhteistyöstä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(4), 10–26.

<https://journal.fi/akakk/article/view/84558>

- [12] Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2024). *Korkeakoulut, muut julkiset tutkimusorganisaatiot ja tiedelaitokset*. <https://okm.fi/korkeakoulut-ja-tiedelaitokset>
- [13] Ammattikorkeakoululaki 932/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
- [14] Kotila, H. (2012). Oppimiskäsitykset ja oppiminen ammattikorkeakoulujen toimintaympäristöissä. Teoksessa H. Kotila & K. Mäki (toim.), *Ammattikorkeakoulupedagogiikka 2*, (s. 26–52). Edita.
- [15] Nurmi, R., & Mahlamäki-Kultanen, S. (2015). Ammattikorkeakoulujen pedagogiset strategiat. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 17(3), 24–40.
<https://journal.fi/akakk/article/view/90080>
- [16] Mäki, K., Vanhanen-Nuutinen, L., Mielityinen, S., & Hakamäki, S. (2019). *Kiviä ja keitaita: Ammattikorkeakoulutyö muutoksessa II*. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.
<https://www.haaga-helia.fi/fi/ajankohtaista/artikkelit/kivia-ja-keitaita-ii>
- [17] Pakkala, A., Väänänen, I., Brauer, S., Karapalo, T., Virkki-Hatakka, T., & Kettunen, J. (2019). Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa – Hyväksi havaittuja ja kehitteillä olevia käytänteitä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(4), 62–72.
<https://journal.fi/akakk/article/view/89252>
- [18] Mäki, K., Vanhanen-Nuutinen, L., Guttorm, T., Mäntylä, R., Stenlund, A., & Weissmann, R. (2015). *Opettajankouluttajan osaaminen. Ammatillisen opettajankouluttajan työn tulevaisuus 2025*. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019082718002>
- [19] Murtonen, M., Alaniska, H., Hirsto, L., Ilola, H., Maikkola, M., Nokelainen, P., & Postareff, L. (2022). Yliopisto- ja ammattikorkeakoulupedagogiikasta korkeakoulupedagogiikkaan. Teoksessa K. Mäki & L. Vanhanen-Nuutinen (toim.), *Korkeakoulupedagogiikka – Ajat, paikat ja tulkinnat* (s. 47–60). Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. <https://www.haaga-helia.fi/fi/ajankohtaista/artikkelit/korkeakoulupedagogiikka-ajat-paikat-ja-tulkinnat>
- [20] Marttila, L. (2015). *Ura kerronnallisena työnä. Ammattikorkeakoulun opettajat kertojina* [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9809-1>

[21] Opetushallitus. (2020). *Opettajat ja rehtorit Suomessa. Ammatillinen koulutus*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opettajat_ja_rehtorit_suomessa_2019_ammattillinen_koulutus.pdf

[22] Toom, A., Heide, T., Jäppinen, V., Karjalainen, A., Mäki, K., Tynjälä, P., Huusko, M., Nurkka, N., Vahtivuori-Hänninen, S., & Karvonen, A. (2023). *Korkeakoulupedagogiikan tila ja uudistaminen -arviointi: Julkaisut 22:2023*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). <https://karvi.fi/publication/korkeakoulupedagogiikan-tila-ja-uudistaminen-arviointi/>